

Greta Jasaitienė

9

(I gimnazijos) klasė

Lietuvių kalba

Pratybų sąsiuvinis

Turinys

I skyrius. Fonetika ir kirčiavimas	4
1. Tarties normos	4
2. Kirčiavimo taisyklės	9
3. Kirčiuotės	15
4. Kirčiavimo žodynai ir praktinė elektroninė kirčiuoklė	16
<i>Įsivertinimas</i>	<i>19</i>
II skyrius. Morfologija	21
5. Rašyba. Pagrindinės taisyklės	21
6. Morfologija	27
7. Žodžių daryba	50
<i>Įsivertinimas</i>	<i>58</i>
III skyrius. Sintaksė ir skyryba	60
8. Sintaksiniai žodžių ryšiai ir sakinio dalys	60
9. Vientisinis sakinyss ir jo skyryba	61
10. Sudėtinis sakinyss, jo ypatumai ir skyryba	66
<i>Įsivertinimas</i>	<i>71</i>
IV skyrius. Kompleksinės užduotys	75
Žinių įsivertinimo užduotys (I)	75
Žinių įsivertinimo užduotys (II)	79
Žinių įsivertinimo užduotys (III)	84
Žinių įsivertinimo užduotys (IV)	87
Žinių įsivertinimo užduotys (V)	90
Literatūros šaltinių sąrašas	95
Iliustracijų šaltinių sąrašas	95

II skyrius

Morfologija

5. Rašyba. Pagrindinės taisyklės

5.1. Užrašykite, kokie yra lietuvių kalbos rašybos principai, savais žodžiais trumpai juos paaiškinkite, prie kiekvieno pateikite po du pavyzdžius.

1. _____

2. _____

3. _____

5.2. Linijomis sujunkite žodžius su rašybos principais.

ieškojo siurbia verkdamas

apgijusi baltutėliai prilijo

FONETINIS MORFOLOGINIS TRADICINIS

žąsims anksčiau drąsuolis tyras

kumščiais atgnybk grįžkime

5.3. Parašykite pagrindines veiksmažodžių formas.**Pavyzdys.** *Spręsti – sprendžia, sprendė.*

Sušlamėti – _____;	gesti – _____;
žydėti – _____;	kaboti – _____;
griūti – _____;	atsigręžti – _____;
pabūti – _____;	ginčytis – _____;
vienyti – _____;	susidurti – _____;
pustyti – _____;	kilti – _____;
ištįsti – _____;	sutrikti – _____;
džiūti – _____;	patirti – _____;
dalyti – _____;	kilti – _____;
atgyti – _____;	vytis – _____.

5.4. Raskite tekste esamojo laiko veiksmažodžius, pakeiskite juos būsimąjo laiko veiksmažodžiais ir užrašykite viršuje.

Dėl klimato krizės kyla vidutinė pasaulio temperatūra ir vis dažniau vyksta su aukšta temperatūra susijusių ekstremalių reiškinių, pavyzdžiui, karščio bangų. Dėl aukštesnės temperatūros didėja mirtingumas, mažėja našumas ir yra daroma žala infrastruktūrai. Kylanti temperatūra labiausiai paveikia pažeidžiamiausius visuomenės narius, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus asmenis ir kūdikius.

Kadangi klimatas šyla, keičiasi lietaus pasiskirstymas, yra išgarinama daugiau vandens, tirpsta ledynai ir kyla jūros lygis. Visi šie veiksniai turi įtakos gėlo vandens prieinamumui.

Manoma, kad kai dažnėja sausros bei kyla vandens temperatūra, pablogėja vandens kokybė. Dėl tokių sąlygų auga nuodingi dumbliai ir bakterijos, dėl to dar labiau pagilėja vandens trūkumo problema, kurią daugiausia kelia žmogaus vykdoma veikla.

Klimato kaita biologinę įvairovę veikia ir netiesiogiai – dėl jos keičiasi žemės ir kitų išteklių naudojimo pobūdis. Dėl savo masto, apimties ir spartos šis poveikis yra žalingesnis už tiesioginį. Prie netiesioginio poveikio mokslininkai priskiria buveinių suskaidymą ir nykimą, išteklių poreikiojimą, oro, vandens ir dirvožemio taršą, invazinių rūšių plitimą.

(Pagal climate.ec.europa.eu)

5.5. Bendratį parašykite būsimojo laiko trečiuoju asmeniu.

Pavyti – _____;	sudžiūti – _____;
supūti – _____;	įvykti – _____;
paskūsti – _____;	pražūti – _____;
nugriūti – _____;	nusiųsti – _____;
nuskusti – _____;	pasiusti – _____;
vartyti – _____;	pasiūti – _____;
supykti – _____;	surūgti – _____;
negyti – _____;	nuvežti – _____.
sugraužti – _____;	

5.6. Paaškindite, kuo skiriasi šie trys žodžiai.

SIUS

SIŲS

SIŪS

5.7. Įrašykite praleistas raides.

1. Visi tos įstaigos spec____listai labai kompet____tingi. 2. Norėdami pakliūti į olimp____adą sportininkai laikosi griežtų d____tų, todėl tikrai nevalgo pusfabrikačių. 3. Kai buvau maža, kolek____onavau pliušinius meškiukus ir labai bijojau cirko kl____nų. 4. Abituri____ntai pavasarį laikys brandos egzaminus. 5. Per tiesioginę transl____ciją popul____rus psichoterap____tas pasirodė gana griežtas.

5.8. Užpildykite lentelę prie pavyzdžių įrašydami tinkamą nosinių raidžių rašybos žodžių šaknyje taisyklę.

Taisyklė	Pavyzdžiai
	<i>gresia, dreskia, dvesia, gražintis</i>
	<i>šalo, bąla, mažta, salo</i>
	<i>ryžtas, mastas</i>
	<i>žąsis, ąžuolas</i>
	<i>ręsti, skęsti, išgąstis</i>
	<i>drąsuolis, tęsinys, grįžo</i>

5.9. Įrašykite praleistas raides.

Išgr__sti gatvę, nesugr__žino skolos, apšerkšn__jo medžiai, užg__sinkite laužą, Tėvynę g__nė, nereikia g__sdinti, negr__žu sk__sti draugą, gėlės lapai gl__žta, nevalgė ir sul__so, laukiau knygos t__sinio, gr__sia bausmė.

a) Įrašykite raides ir paaiškinkite žodžių rašybą.

Išgr__sti – _____

Nesugr__žino – _____

Gl__žta – _____

Sul__so – _____

T__sinio – _____

Gr__sia – _____

b) Pasirinkite keturis žodžių junginius ir su jais parašykite po sakinį.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5.10. Pasirinkite tinkamą variantą ir jį pabraukite.

1. Mano (gestančioje / gęstančioje) (samonėje / sąmonėje) vis dar sukosi prisiminimai.
2. Tokie poelgiai dažniausiai (atgraso / atgrąso) kitus žmones. 3. Viltė norėjo (atsigrežti /
atsigręžti), bet sukaupė visą (drasą / drąsą) ir žengė pirmyn. 4. Širdis (apsalo / apsąlo) nuo tokių
žodžių, tačiau kalbos negalėjo (testis / tęstis). 5. Apie artėjančią žiemą priminė jau (užšalę /
užšalę) vandens telkiniai ir (balantys / bąlantys) laukai. 6. Mūsų katė (draskosi / drąskosi), jei
bandome ją išmaudyti. 7. Nebegaliu (iškesti / iškęsti) danties skausmo. 8. Vilius viską gerai
(apmastys / apmąstys) ir pateiks atsakymą. 9. Sportininkai buvo (ryžtingai / rįžtingai) nusi-
teikę ir pasiruošę (švesti / švęsti) pergalę. 10. Niekam nepatiks toks (drastiškas / drąstiškas)
sprendimas.

5.11. Išlinksniuokite žodžių junginius.

Linksnis	Žodžių junginys
V.	ketvirtoji vieta
K.	
N.	
G.	
Įn.	
Vt.	

Linksnis	Žodžių junginys
V.	tikrasis drąsuolis
K.	
N.	
G.	
Įn.	
Vt.	

Įsivertinimas

1. Parašykite pagrindines veiksmažodžių formas. (15 taškų, už kiekvieną klaidą atimamas 1 taškas.)

Iškęsdavo, įveiktų, dalydavo, sulis, siūs.

Surinkau taškų _____

2. Įrašykite raides ir paaiškinkite rašybą. (12 taškų, už kiekvieną klaidą atimamas 1 taškas.)

1. Jis žinojo, kas gr____sia, jei šįvakar negr____š namo laiku.

2. Nuo vėjo š____šta lūpos, esame priversti k____sti šaltį.

3. Manau, kad dr____stiški poelgiai nesusiję su dr____sa.

Surinkau taškų _____

3. Bendratį parašykite būsimąjo laiko trečiuoju asmeniu. (6 taškai, už kiekvieną klaidą atimamas 1 taškas.)

Džiūti – _____; išgyti – _____;

išvyti – _____; mokyti – _____;

skųsti – _____; grįžti – _____.

Surinkau taškų _____

4. Paryškintus žodžius išnagrinėkite morfologiškai. Jeigu žodis kurio nors gramatinio požymio neturi, lentelėje dėkite brūkšnį (–). (55 taškai, už kiekvieną klaidą atimama 0,5 taško.)

Už **kokių penkių** metrų ant šakos, beveik jų galvų aukštyje, **atsitūpė** strazdas. Tikriausiai nematė jų. Jis buvo saulėje, **o** jie **šešėlyje**. Išskleidė sparnus, **tvarkingai** suklostė, nuleido galvą lyg **pagerbdamas** saulę ir pradėjo **čiulbėti**. Popietės tyloje **tas** garsas **buvo** kaip stebuklas.

(Džordžas Orvelas)

Žodis	Kalbos dalis	Skyrius / Rūšis	Giminė	Skaičius	Linksnis	Laipsnis	Nuosaka	Laikas	Asmuo	Sangrąž. forma	Įvardž. forma
Kokių											
Penkių											
Atsitūpė											
O											
Šešėlyje											
Tvarkingai											
Pagerbdamas											
Čiulbėti											
Tas											
Buvo											

Surinkau taškų _____

5. Užpildykite lentelę. (12 taškų; 1 taškas už nurodytą darybos būdą, 1 taškas už nagrinėjimą.)

Kąsnelis, tolyn, juodraščiai, pasivaikščioti, įlankose, auksiniu.

Žodis	Darybos būdas	Priešdėlis	Sangrąžos dalelytė	Šaknis	Priesaga	Galūnė

Surinkau taškų _____

Galėjau surinkti 100 taškų, surinkau _____.

Pasiekimų lygis	Nepatenkinamas			Slenkstinis	Patenkinamas		Pagrindinis		Aukštesnysis	
Taškai	0–14	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75–84	85–94	95–100
Pažymiai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10